

Bilim Dili ve Bilimsellik

Mustafa Altun

6 Ocak 2003

Türkçenin bilim dili olarak kullanılması oldukça sorunlu bir konudur. İslâm medeniyet dairesi içinde Arapçanın hemen bütün bilimsel eserlerdeki hakimiyeti, Batılılaşma sürecinde Avrupa dilleri lehine gelişme göstermiştir. Kabul edilmelidir ki eski Yunanca, Latince ve Arapça bilimsel gelişmelerin yansıtıldığı, gelişmiş ve derinleşmiş dillerdir. Ancak Türkçenin bu dillerin gerisinde kaldığını söylemek de yanlış olur. Özellikle Türk Dil Kurumu'nun kurulması ve çalışmalarına başlamasıyla önemli ölçüde yabancı kökenli terim Türkçeleştirilmiştir.

Bu yeterli midir? Hayır, çünkü terimlerin gösteren olarak varlıkları (sesletimleri ya da çevriyazıları), gösterdikleri kavram ve bunların anlamlarıyla örtüşmesi ile işlevini yerine getirecektir. Oysa gösterenlerle kavramlar arasında ve bunların anlamlandırılmalarında büyük karışıklıklar söz konusudur. Birden fazla gösterenle karşılanan kavramlar, bilimin gelişmesine, eğitim yoluyla bilim insanı adaylarına aktarılmasına engel olmaktadır. Bunun üstüne temel Türkçe okuma-yazma becerisinin eksikliğini de eklediğimizde bilimsel sürecin tıklandığını söylemek yerinde olur. Sayısalci yetiştiriyoruz diye, edebiyatı, kültürü, sanatı kenara iten, soyut matematik sembollerin içine hapsedilen neslin, buldukları, icad ettikleri bilimsel bilgi değeri taşıyan ürünlerini yazıyla ve sözlü olarak aktarmada güçlük çektiklerine tanık oluyoruz. Yazılan tezlerin dil kullanımı açısından hatalara boğulduğunu, bilimsel doğruluk iddiasına bu sebeple ket vurulduğunu da görmekteyiz. Yüksek lisans ve doktora seviyesindeki lisans mezunu binlerce insanın kendini ifade etmede bu derece yetersiz kalması, bilimsel bilginin üretilmesi, yayını, aktarılması ve öğretilmesi noktasında bizi ümitsizliğe sevk etmektedir.

Lisans döneminde ilk iki yarıyıl verilen Türk Dili dersinin servis dersleri arasında sayılması ve gerekli önemin verilmemesi dolayısıyla zaten ilköğretim ve liselerden temel dil becerilerinden yoksun gelen öğrenciler, bir üst sınıfa bu becerileri kazanmaksızın geçmektedir. Bu bağlamda Lisanüstü Eğitim Sınavı'nın (LES) bu anlamda yüksek lisans ve doktora yapan öğrencileri bir nebze bu becerileri

kazanmaları açısından önemli olduğunu söylemeliyim. Ancak ilköğretim, lise ve üniversite eğitimlerinin ardından yıllar sonra son aşamada böyle bir sınavın konulması da eğitim sistemimizin sakatlığını göstermektedir. Yıllar önce bu tür sınavlar ilköğretim sonrasında endüstri meslek liseleri giriş sınavlarında uygulanıyordu. Temel beceri ölçmenin lisans sonrasına bırakılmış olmasını bu açıdan düşündürücü buluyorum. Lisans mezunu nice insanın dilekçe yazmaktan, kendini sözlü olarak ifade etmekten acziyete düşmesi bundan daha vahimdir. Edindiği onca bilgi ve tecrübeyi aktarmakta güçlük çeken "lisans diplomalı" insanların bu ülkeye ne derece katma değer sağlayacağını iyi hesap etmeli. Piyasada yetişen pek çok insanın bilgi açısından olmasa da, kendini ifade bakımından daha etkili olduklarını görünce 4 yıllık eğitimin ansiklopedik bilgi edinmekten öte bir yarar sağlamadığını düşünüyor insan.

Bilimsel araştırmanın temeli terminolojidir. Terminolojisi oturmamış ve nesnel anlatım zenginliğine kavuşmamış hiç bir bilim ilerleme gösteremez. Bu bağlamda yapılan çalışmaların da bilimselliğinden söz etmek yanlış olur. Maalesef bütün bunlar göz ardı edilerek her yıl yüzlerce yüksek lisans ve doktora tezi jüri üyelerinin denetiminden geçerek kütüphane raflarını dolduruyor.

Türkçenin dışında İngilizce yazılan tez ve makalelerin de güvenilirlikleri konusunda birkaç şey söylemek isterim. Bir kere ana diline vakıf olmayan hiç bir insan bir yabancı dile hakim olduğunu iddia edemez. Bir yabancı dile hakimiyet zaten yüzde yüz mümkün de değildir. Uzun yıllar o dilin konuşulduğu ortamda kalmak ve yoğun biçimde bu dili kullanmakla ancak istenen noktaya varılabilir. Oysa Türkiye'de, sayılı okullar hariç, yabancı dil eğitimi ağır aksak gitmektedir. "Dostlar alışverişte görsün!" tarzında biz de İngilizce eğitim veriyoruz mantığıyla bir moda halinde lisans, yüksek lisans ve doktora aşamasında İngilizce dersler ve tezler veriliyor. Bu dersleri ve tezleri öğrencilere verenlerin kendilerinin bu dile hakim oldukları çoğunlukla tescilli değilken, en azından TOEFL, ELS gibi sınavlardan geçmeleri beklenir, buna cesaret etmeleri gerçekten düşündürücüdür.

Sonuç olarak, temel eğitimden itibaren sağlam bir dil eğitiminin sonunda, kendini anadilinde sözlü ve yazılı ifade edebilen nesillerin, lisans eğitimi almalarına izin verilmelidir. Bunun yanı sıra bilim alanlarında terminoloji ve nesnel anlatımla ilgili

sorunlar giderilmelidir. Gelişigüzel, kişiye, kuruma, ideolojilere endeksli anlatım tarzlarından kaçınılmalıdır. Bilim kendi mecrasında kaldığı ölçüde bilimsellikten bahsedilebilir. Bunun dışındaki uygulamaları bilim "addetmek" kendimizi kandırmaktan başka bir sonuç vermez. Âlem yürür,biz kendimizle avunmaya devam ederiz.